

42. Om menneskets værdighed

Filosoffen Pico della Mirandola (1464-1494) tilhørte det blomstrende kunst- og kulturmiljø i Norditalien, hvis centrum var Firenze. I 1486 offentliggjorde den unge Mirandola ikke færre end 900 teser om filosofi, teologi og logik, som han indbød til offentlig debat om. Den følgende tekst handler om menneskets værdighed og rummer et grundlæggende opgør med tidens traditionelle menneskesyn, og indeholder selve essensen af renæssancens radikale nytænkning.

Til sidst mente jeg at have forstået hvorfor mennesket er det lykkeligste væsen og derfor al beundring værdig, og følgelig hvilken lod det har fået tildelt i universets orden, så det er misundelsesværdigt ikke blot for dyrene men også for stjernerne og de overjordiske intelligensvæsener. Utroligt og forunderligt er det! Men det er jo netop derfor mennesket med fuld ret kaldes og anses for et stort under og et i sandhed beundringsværdigt væsen.

Hør nu, kære fædre, hvorledes det forholder sig. Gør mig den tjeneste at lytte med velvillige øren og med den elskværdighed I plejer at vise.

Gud Fader, den højeste bygmester, havde allerede efter sin skjulte visdoms love opført dette verdens hus som vi nu ser, guddommens allerhelligste tempel. Regionen over himlen havde han smykket med intelligensvæsener, de æteriske sfærer havde han oplivet med evige

sjæle, de materielle og urene dele af den lavere verden havde han fyldt med en vrimmel af alle slags levende væsener. Men da han havde fuldført sit værk, ønskede skaberen at der måtte være nogen til at gennemtænke et så stort værks fornuft, elske dets skønhed og beundre dets storhed. Derfor besluttede han til sidst, skønt alt allerede var fuldendt, sådan som Moses og Timaios (: græsk historiker fra ÷300-tallet) bevidner, at skabe mennesket. Men nu var der mellem hans arketyper ingen til at danne det nye afkom efter, ej heller i hans skatkamre noget han kunne give sin nye søn i arv, ej heller i hele verden nogen tilskuerplads hvor denne betragter af verden kunne sidde. Alt var allerede fyldt, alt var fordelt på de højeste, de mellemste og de laveste trin.

Men det ville ikke have sømmet sig for den faderlige almægt at svigte ved denne sidste skabning, som havde han allerede opbrugt sin kraft; for hans visdom at være vægelsindet af rådvildhed i en så nødvendig sag; for hans milde kærlighed at den som skulle lovprise den guddommelige gavmildhed hos andre skabninger skulle se sig nødsaget til at dadle den hos sig selv. Derfor bestemte den bedste af alle kunstnere til sidst at det væsen som han ikke kunne give noget specielt, skulle have del i alt hvad han havde tildelt hver enkelt af de øvrige skabninger. Derfor godtog han mennesket som et værk af ubestemt natur, satte det midt i verden og talte såle-

des: "Vi har hverken givet dig en bestemt plads, en speciel skikkelse eller en særlig funktion, Adam, for at du efter dit eget ønske og din egen beslutning kan opnå og besidde den plads, den skikkelse og den funktion du selv måtte ønske. De øvrige skabningers natur begrænses og defineres af love der er foreskrevet af os. Du holdes ikke tilbage af nogen uovervindelige skranker, men skal selv bestemme din natur i overensstemmelse med din egen frie vilje i hvis varetægt jeg har overgivet dig. Jeg har sat dig midt i verden for at du derfra lettere kan se hvad der findes i verden omkring dig. Vi har hverken skabt dig som et himmelsk eller et jordisk, hverken som et dødeligt eller et udødeligt væsen for at du som din egen skulptør og kunstner med frihed og ære kan skabe dig den form du sætter højest. Det skal stå i din magt efter din egen viljes beslutning at hæve dig til højere former som er guddommelige".

Hvor stor er ikke Gud Faders gavmildhed, hvor herlig og forunderlig er ikke menneskets lykke! Mennesket er det givet at opnå hvad det ønsker, at være hvad det vil! Dyrene bringer, som Lucilius siger, straks fra fødslen det med sig fra livmoderen som de sidenhen vil besidde. De højeste intelligensvæsener bliver fra begyndelsen eller straks derefter det de i al evighed vil være. Men i mennesket som fødes har Faderen lagt frø af enhver art og spirer til enhver livsførelse; alt efter hvilke af dem hvert enkelt menneske dyrker, vil de vokse og modnes og bære frugt i det, hver efter sin art. Er det de vegetative vil det blive en plante; er det de sanselige vil det blive dyrisk; er det de rationelle vil det blive et himmelsk væsen; er

det de åndelige vil det blive en engel og en Guds søn. Men hvis det ikke kan finde tilfredshed i noget skabt væsens skæbne og trækker sig ind i sin egen enheds midte, da vil det, idet det bliver én ånd sammen med Gud, overgå alle øvrige skabninger i det ensomme mørke hos Faderen der er over alle ting.

Udsnit fra et portræt af matematikeren Luca Pacioli, 1495.

